

KARSZT ÉS BARLANG

KIADJA:

A MAGYAR KARSZT- ÉS BARLANGKUTATÓ BIZOTTSÁG

BUDAPEST, 1964. II. FÉLÉV

Dr. Bogsch László

Az Állami Barlangtani Intézet szükségességéről

A tudomány fejlődésének mai rohamos üteme, ha szabad szakmám egyik kifejezésével élnem, mai evolúciós tempója mellett nemcsak évről-évre, hanem szinte napról-napra olyan mértékben szaporodik a természet-tudományos ismeretanyag, hogy már szinte áttekinthetetlenül teszi az elért eredményeket.

Darwin 1859-ben megjelent korszakalkotó műve a fajok eredetéről, természetesen csakhamar ráirányította a figyelmet az ember származására is. *T. H. Huxley* már száz évvel ezelőtt (1863.) megállapította, hogy ez a probléma lett a kérdések kérdése. Száz évvel ezelőtt az ember származásának tárgyi bizonyítékai úgyszólván még sehol sem voltak. Azóta lassan igen jelentős anyag gyűlt össze, melynek egy fontos része azonban a második világháború barbár pusztításai során a tudomány számára elveszett. De a mai ősembertani kutatások egyik kitűnő művelője, *G. Heberer* megállapította, hogy a háború befejezte óta a paleoantropológiai tényanyag talán még nagyobb mértékben gyarapodott, mint századunk első ötödfél évtizedében összesen. S ha megvizsgáljuk, hogy ennek az anyagnak jó része honnan került az ősembertan művelőinek kezébe, kiderül, hogy például az afrikai *Australopithecus* leletek részben a Johannesburg közelében fekvő Sterkfontein-i és Swartkrans-i, részben a Középső-Transvaalban levő Potgietersrus-i barlangok kitöltéséből kerültek elő, a híres Oldoway-i lelőhelyen kívül. A második világháború folyamán elveszett jelentős lelet pedig a Csou-Kou-tien-barlangból előkerült *Sinanthropus* anyag volt.

A paleoantropológia tehát nagyon sokat köszönhet barlangokból származó leleteknek az ember törzsfelődésére vonatkozóan.

Az ősembertan mellett azonban az őslénytan számára is sok-sok fontos anyagot szolgáltatott a barlangok. Miután a subalyuk-i, a répáshutai Balla-barlangban és a közelmúltban talált *Vértesszöllős* melletti s azóta világhírűvé lett maradványon kívül pleisztocénkori *Hominida* maradványokkal nem rendelkezünk, szeretnék legalább az őslénytannal kapcsolatosan néhány hazai barlangot felemlíteni. Így a csákvári *Baraczházát* szeretném felidézni, amely pliocénkori faunájával az akkor „pikermi-típusú” emlős világnak szolgáltatva páratlanul érdekes és értékes, nagyon gazdag anyagát. Vagy az újabb esztendőik eredményei közül hadd idézzem a *Szelim-barlangnak* a nemzetközi irodalomban is egyre ismertebbé váló lelettömegét, vagy a *Tarkői-kőfülke* annyira jelentős pleisztocén anyagát.

Az ősrégészetnek barlangokból előkerült hazai és külföldi hírességeinek példáit szinte végnélkül sorolhatnánk föl.

A biológia számára a barlangok világa ugyancsak egyre több és mindinkább fontosabbá váló ismeretanyagot szolgáltat. Jól példázza ezt nálunk az Eötvös Lóránd Tudományegyetem Állatrendészeti Intézetének barlangbiológiai állomása, amely volt elnökünk, dr. Dudich Endre akadémikus professzor vezetésével immár évek óta folytatja eredményes kutatásait.

A Szovjetunió Tudományos Akadémiájának karsztkutató állomása az Ural-hegységben, Kungur városában (Balázs D. felvétele.)

Barlangjainkból faszénmaradványok is jelentős mennyiségben kerültek ki. Ezek *anthrakotómiai* vizsgálatában úttörő szerepet játszott annak idején *Hollendonner Ferenc*, akinek vizsgálati eredményei paleoklimatológiai szempontból is jelentősek voltak.

Hogy ma már a *paleoklimatológia* is milyen széleskörű érdeklődésre tart számot, világosan mutatja az a tény, hogy a német nevű, de szervezetében nemzetközi összetételű Geologische Vereinigung 1964. évi tudományos ülészakát a paleoklimatológiának szentelte. A március első hetében Kölnben megtartott ülészakának közel 400 résztvevője volt, s ha itt nem is hangzottak el barlangokból kikerült anyagok vizsgálatán alapuló előadások, mégsem vitatható, hogy a barlangokból előkerült maradványok mindenképpen jelentős adatokkal járulhatnak hozzá az ősvilági éghajlat ismeretéhez.

A barlangok jelentőségét éppen Társulatunkban *karsztmorfológiai* szempontból nyilván olyan kevésbé kell külön hangsúlyozni, mint *karszthidrológiai* nézőpontból. Újabb javaslatok a C 14-es módszer bevezetését célozzák az utóbbi témakörben, így bizvást állíthatjuk, hogy faszének ilyen irányú kutatása mellett fellépett más speleológiai kutatási vonalról is az igény az izotóp vizsgálatokkal szemben.

A karszthidrológiát — mint a speleológiai kutatások egyik legfontosabb vizsgálati irányát — szeretném a *gyakorlat* szempontjából is külön hangsúlyozottan felemlíteni. Gondoljunk csak arra a fontos szerepre, amelyet karsztvizeink a *bányászatban* és az *ivóvíz-ellátásban* is játszanak.

Ha most még a barlangoknak arra a szerepére gondolunk, amelyet a *gyógyításban* már eddig is játszottak, s amelyet még játszani fognak, vagy a bennük fölhalmazódott *guanótelepek* gazdasági jelentőségére, akkor világossá válik előttünk az a komplexitás, amely a speleológiát jellemzi.

A tudomány fejlődésének egyik érdekes jelenségével állunk itt szemben: egyrészt előttünk van a tudománynak az utóbbi évtizedekben bekövetkezett, s előzőleg talán nem is sejtett „szétporlódása”, specializációja, másodsor pedig az ilyen módon specializált szaktudományok nagyobb egységekbe történő összefogásának szükségessége, igénye. Ez más szóval annyit jelent, hogy a tudomány fejlődése természetesen hozza magával a specializálódásnak egészen messzemenő fokozatait. Lassan-lassan az egyes tudományterületek művelői már odajutnak, hogy csak szűkebb szakterületük anyagát tudják áttekinteni, mert ennek a szűkebb szakterületnek az anyaga is olyan mértékűvé nőtt, hogy annak alapos és részletes elsajátítása éppen elég megterhelést jelent. Világos azonban, hogy a tudomány univerzitása megköveteli a részismeretek egységes egészzé olvasztását, az elmélyült analitikus módszer mellett a magas szintű szintézist is. A részszerkezetek fejlődése és további gyarapodása nyilvánvalóan megköveteli ezt a szintézist, amely igen gyümölcsözően jelölhet ki újabb és újabb kutatási irányokat a speciális kutatások számára. Így analízis és szintézis folytonos egymást követéséből alakulhat ki az egyre magasabb szintű tudományos megismerés.

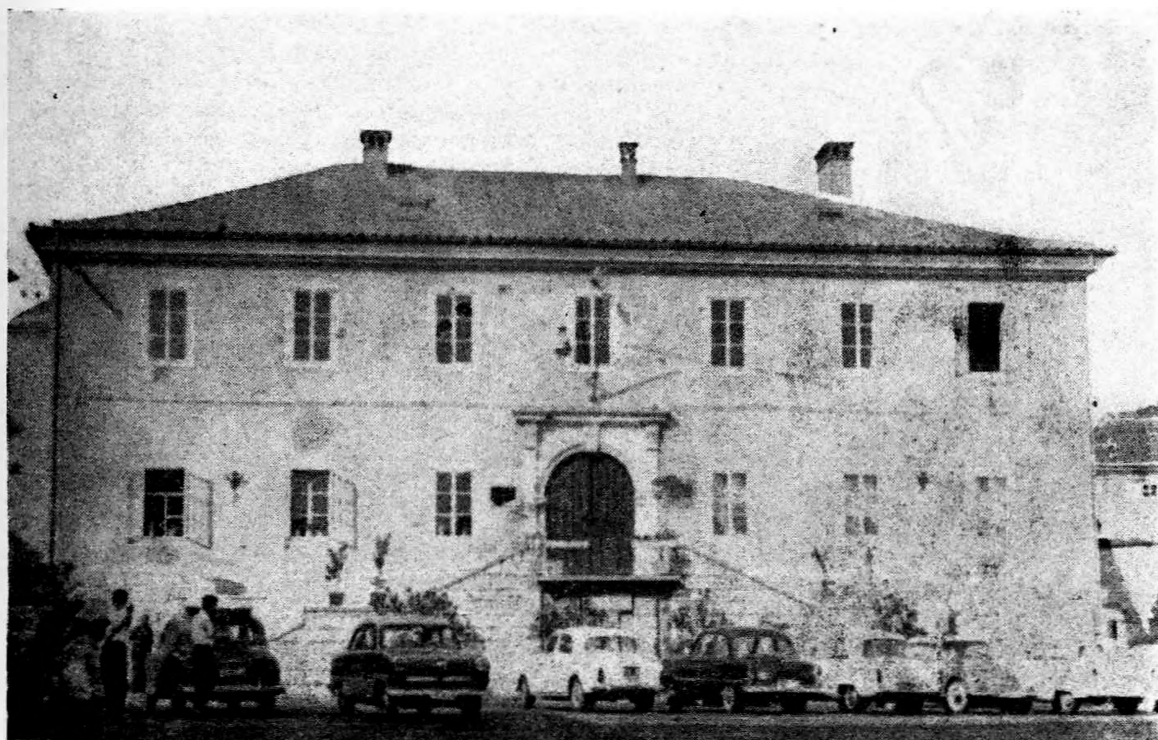
A tudományos munka manapság azonban már kétségtelenül csak akkor érheti el a célját, ha a munkamódszer megválasztásában és az egész munka kivitelezésében is már eleve megfelelően szerepel a tervezés, a munka minden fázisának szervezettsége.

Már *Claude Bernard* (1813—1878), a kitűnő francia fiziológus megmondta: „A jó módszerek megtaníthatnak arra, hogy kifejlesszük és jobb célra használhassuk föl képességeinket, amelyekkel a természet felruházott bennünket. A gyöngé módszerek viszont könnyen megakadályozhatják a jó hatások elérését”.

Amikor a tudomány oly gyors fejlődésben van, mint napjainkban, amikor az egyes tudományterületek atomizációja olyan nagyméretű, s amikor a szintézis szükségessége annyira fontos követelmény, úgy érzem, hogy *Bernard* ezen intelmét kétszeresen is meg kell szívlelnünk.

Ezért gondolok arra, hogy a speleológiai vizsgálatok terén is elérkeztünk most arra a pontra, ahol immár szükségessé válik a sok-sok részletmunka egységes módszerek és korszerű megfontolások alapján történő egységesítése, összefogása.

A Postojnai Speleológiai Intézet és Múzeum (Balázs D. felvétele.)

A természettudományoknak az a sok részterülete, amely a barlangok kutatásával oly sok szempontból foglalkozik, már régen kialakította azt az új kutatási irányt, vagy mondjuk meg egészen nyíltan, azt a rendkívül sokoldalú és összetett, a műszaki ismeretektől a geotudományokon keresztül a legszélesebb értelemben vett biológia területéig terjedő komplex tudományágot, amelyet *szepeológiának*, *barlangtannak* nevezünk.

Az elmondottak alapján tudományunk középpontos irányítása lassan-lassan komoly követelményként jelentkezik, s **célszerű lenne barlangtani intézet szervezésére gondolni.**

Az itt felsorolt elgondolások szerint különböző formákban már több országban megvalósult a barlangtani intézet. Vannak országok, ahol inkább egyik vagy másik kutatási ág szepeológiai vonatkozásai történnek valamilyen intézet keretében.

Franciaországban, Belgiumban, sőt szomszédos államok közül *Romániában* is nagy múltra visszatekintő és számos komoly értékű tudományos eredményt elért barlangtani intézet van, amely elsősorban a szepeobiológia művelésére hivatott. *Jugoszláviában* az egykori adelsbergi, majd postumiai, most postojnai barlanggal kapcsolatosan ugyancsak működik barlangtani intézet. *Csehszlovákiában* a Tudományos Akadémia irányításával szintén működnek karszt- és barlangtani tudományos intézmények. A *Szovjetunió* több köztársaságában hasonlóképpen találkozzunk barlangtani intézetekkel.

Nagyon érdekes a helyzet *Ausztriában*. Itt a második világháború előtti időkben a Földművelési és Erdészeti Minisztérium fennhatósága alatt működő Barlangtani Intézetten kívül a bécsi egyetemen is volt Barlangtani Intézet, amelynek akkor vezetője a nálunk is jólismert G. Kyrle professzor volt. Ma ugyan nincs önálló szepeológiai intézet a bécsi egyetem bölcsészettudományi karán, de egy néhány év előtti tanterv tanúsága szerint a szepeológia tárgyköréből most is hirdetnek előadásokat. Így például az őslénytan nyugalmazott professzorának K. Ehrenbergnek, a barlangi faunáról szóló előadását a szepeológia címszó alatt hirdetik meg, jelölve annak, hogy az egyetem ezt a témakört önálló tudományszaknak tekinti. Számunkra azonban ennél sokkal fontosabb az állami hivatalként működő Osztrák Barlangtani Intézet fennállása, amelynek feladatköre végeredményben az ausztriai barlangkutatások elvi irányításában áll.

Társadalmi szervnek, mint amilyen Társulatunk is, mások a funkciói, mint valamely állami irányító szervnek. Ezért utalok itt újra annak a szükségességre, hogy *az egész szepeológia területére kiterjedő hatáskörű barlangtani intézet felállítása komoly előbbrejutást jelentene a magyar szepeológia sorsában.*

Kétségtelen büszkeséggel állapíthatjuk meg, hogy a *Budapesti Tudományegyetemnek* és az *Építőipari és Közlekedési Műszaki Egyetemnek* is van barlangkutató intézete. Ezek mindegyike azonban meghatározott tudományos munkatervvel dolgozik, s nem töltheti be adott szervezeti keretei között azt az országos jellegű munkálkodást, amelyet az állami barlangtani intézetnek kell ellátnia.

Már pedig a barlangtan rendkívül sokoldalú és széles skálájú területén a különféle érdekek összehangolása és a tervszerű munka megszervezése nagyon kívánatosná tenné ilyen összefogó, irányító szerv felállítását.

Nem gondolok itt nagyszámú munkatárssal rendelkező bürokratikus intézményre, hanem olyan állami szervezetre, amely a barlangtan sokoldalú vonatkozásaiban a szükséges koordinációt elvégezze, a barlangtan gyakorlati és tudományos természetű kérdéseiben állami szerv súlyosságával hallattathassa hangját, s a rendkívül komplex munkaterület egységes szempontú irányítását szilárd tervszerűséggel úgy intézze, hogy a hazai barlangkutatás tudományos eredményei és gyakorlati kihatásai minél nagyobb mértékben szolgálhassák népgazdaságunk érdekeit.

Éppen Társulatunk munkája, s a munka közben felmerülő sok nehézség igazolja, hogy egy állami szerv autoritásával működő barlangtani intézet milyen hathatósan módon tudná előmozdítani nemcsak a barlangkutatás kérdéseit, hanem azoknak közvetve, vagy közvetlenül jelentkező népgazdasági kihatásait is.

E helyről is tisztelettel kérem illetékes vezető köreinket, tegyék megfontolás tárgyává ennek a régi óhajnak, ha még oly szerény kezdeti keretek között, de mégis **mielőbbi megvalósítási lehetőségét.**

Társulatunknak kell működésével minél szélesebb körben tanúbizonyságot szolgáltatni arról, hogy a magyar karszt- és barlangkutatók lelkes, kitartó és szakmaszerető munkássága *hatalmas erőt képvisel.* Olyan erőt, amely céltudatos állami irányítással e komplex terület nagyarányú felvirágzásához és *további jelentős eredmények* eléréséhez vezet.